

การใช้สื่อดิจิทัลต่อธรรมาภิบาลภาครัฐในยุคข่าวปลอมและข้อมูลบิดเบือน MEDIA CHALLENGES TO PUBLIC GOVERNANCE IN THE ERA OF FAKE NEWS AND INFORMATION DISORDER

กมลภัก สุทธิธรรม*

Kamonpak Suttim*

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

*Corresponding Author E-mail: kamonpak.su@gmail.com

Received April 1, 2026; Revised May 19, 2026; Accepted May 19, 2026

บทคัดย่อ

ในยุคสื่อดิจิทัลข้อมูลสามารถผลิต และเผยแพร่ได้อย่างรวดเร็วไร้ข้อจำกัดเชิงพื้นที่ สังคมกำลังเผชิญกับภาวะความไม่เป็นระเบียบของข้อมูล ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่เพียงข้อมูลที่ผิดพลาด แต่รวมถึงข้อมูลที่ถูกบิดเบือนและถูกออกแบบเพื่อชักนำการรับรู้ของสาธารณะ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของระบบการสื่อสาร โดยอำนาจในการกำหนดความจริงไม่ได้ผูกอยู่กับภาครัฐ หรือสถาบันสื่อแบบดั้งเดิมแต่ถูกกระจายไปสู่แพลตฟอร์มดิจิทัล และอัลกอริทึม ที่ให้ความสำคัญกับความสนใจ และการมีส่วนร่วมมากกว่าความถูกต้องของข้อมูล ภายใต้เงื่อนไขแพลตฟอร์มดิจิทัล และอัลกอริทึม ข้อมูลบิดเบือนจึงสามารถแพร่กระจายได้อย่างมีประสิทธิภาพ และในบางกรณีกลับมีอิทธิพลเหนือกว่าข้อมูลข้อเท็จจริง โดยเฉพาะเมื่อสอดคล้องกับความเชื่อหรืออคติของผู้รับสาร การเกิดขึ้นของ Echo Chamber และสถานะ Post-Truth ยิ่งทำให้การรับรู้ของประชาชนไม่ได้ตั้งอยู่บนข้อเท็จจริงเพียงอย่างเดียว แต่ถูกหล่อหลอมโดยบริบททางสังคม และจิตวิทยาซึ่งนำไปสู่การสั่นคลอนของความเชื่อมั่นต่อข้อมูลจากภาครัฐและสถาบันสาธารณะในวงกว้าง แม้ภาครัฐจะพยายามตอบสนองต่อความท้าทายดังกล่าวผ่านการพัฒนาธรรมาภิบาลข้อมูล โดยมุ่งยกระดับคุณภาพของข้อมูลในด้านต่าง ๆ เช่น ความถูกต้อง ความทันสมัย และการเข้าถึงได้ แต่คุณภาพของข้อมูลเพียงลำพังไม่อาจรับประกันอิทธิพลของข้อมูลในสภาพแวดล้อมดิจิทัลได้ เนื่องจากการมองเห็นและการแพร่กระจายของข้อมูลถูกกำหนดโดยกลไกของแพลตฟอร์ม และพฤติกรรมของผู้ใช้เป็นสำคัญส่งผลให้ข้อมูลของภาครัฐแม้มีความน่าเชื่อถือในเชิงเนื้อหา ก็อาจไม่สามารถเข้าถึงหรือมีบทบาทต่อการรับรู้ของสาธารณะได้ จึงชี้ให้เห็นว่า ปัญหาหลักไม่ได้อยู่ที่การขาดข้อมูลที่ถูกต้องแต่อยู่ที่โครงสร้างของระบบข้อมูลที่กำหนดอิทธิพลของข้อมูลในพื้นที่สาธารณะ การยกระดับธรรมาภิบาลภาครัฐในบริบทนี้จึงจำเป็นต้องขยายขอบเขตจากการจัดการคุณภาพข้อมูลไปสู่การออกแบบและกำกับระบบนิเวศข้อมูลโดยรวม ทั้งในระดับแพลตฟอร์ม อัลกอริทึม และผู้ใช้ เพื่อให้ข้อมูลที่ถูกต้องสามารถแข่งขัน เข้าถึง และมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของสาธารณะได้อย่างแท้จริง อันเป็นเงื่อนไขสำคัญของการฟื้นฟูความเชื่อมั่นและความชอบธรรมของภาครัฐในสังคมดิจิทัล

คำสำคัญ: ธรรมาภิบาลข้อมูล, สื่อดิจิทัล, ข้อมูลบิดเบือน, การรับรู้ความจริง

Abstract

In the era of digital media, information can be produced and disseminated rapidly without spatial limitations. Society is facing a condition of information disorder, which is not limited only to inaccurate information but also includes distorted information intentionally

designed to shape public perception. This reflects a structural transformation of the communication system in which the authority to define truth is no longer confined to the state or traditional media institutions, but has been distributed to digital platforms and algorithms that prioritize attention and engagement over the accuracy of information. Under the conditions of digital platforms and algorithms, misinformation can spread efficiently and, in some cases, exert greater influence than factual information, particularly when it aligns with the beliefs or biases of audiences. The emergence of echo chambers and the post-truth condition further cause public perception to be based not solely on facts, but also to be shaped by social and psychological contexts, leading to a widespread erosion of trust in information provided by the government and public institutions. Although governments have attempted to respond to these challenges through the development of data governance aimed at improving data quality in various dimensions such as accuracy, timeliness, and accessibility. Data quality alone cannot guarantee the influence of information in the digital environment. This is because the visibility and dissemination of information are primarily determined by platform mechanisms and user behavior. As a result, government information, despite being reliable in terms of content, may still fail to reach the public or play a significant role in shaping public perception. This indicates that the core problem does not lie in the absence of accurate information, but rather in the structure of the information system that determines the influence of information within the public sphere. Enhancing public governance in this context therefore requires expanding the scope from data quality management toward the design and regulation of the broader information ecosystem at the levels of platforms, algorithms, and users, in order to ensure that accurate information can compete, reach audiences, and genuinely influence public perception. This constitutes an essential condition for restoring public trust and the legitimacy of government in the digital society.

Keywords: Data Governance, Digital Media, Disinformation, Post-Truth

บทนำ

สื่อ หมายถึง กลไก กระบวนการ หรือช่องทางที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดข้อมูล ความหมาย หรือความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล หรือสังคมโดยอาจอยู่ในรูปแบบของบุคคล วัสดุ หรือเทคโนโลยี ที่ถูกใช้เพื่อการสื่อสาร (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) ส่วนสื่อดิจิทัล หมายถึง สื่อที่อยู่ในรูปแบบข้อมูลดิจิทัล ซึ่งถูกสร้างและเผยแพร่ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศและเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยมีลักษณะเด่น คือ การได้ตอบ การแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว และการมีส่วนร่วมของผู้ใช้

การเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์สื่อจากระบบสื่อแบบดั้งเดิมสู่สื่อดิจิทัลได้ส่งผลให้โครงสร้างการสื่อสารของสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะการเกิดขึ้นของสังคมเครือข่าย ซึ่งทำให้ข้อมูลสามารถไหลเวียนได้อย่างรวดเร็ว ไร้พรมแดน และมีปริมาณมหาศาล (van Dijk, 2012) แม้ว่า สื่อดิจิทัลจะช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงข้อมูล และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่อีกด้านหนึ่งคงก่อให้เกิดปรากฏการณ์

ที่เรียกว่า ความไม่เป็นระเบียบของข้อมูล ซึ่งครอบคลุมทั้งข้อมูลที่ผิด ข้อมูลบิดเบือน และข้อมูลที่ถูกใช้ในทางที่ก่อให้เกิดความเสียหาย (Wardle & Derakhshan, 2017)

ปรากฏการณ์ดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียงปัญหาด้านการสื่อสาร หากแต่เป็นความท้าทายเชิงโครงสร้างที่ส่งผลกระทบต่อระบบธรรมาภิบาลภาครัฐ โดยเฉพาะในด้านของความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความเชื่อมั่นของประชาชน ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารภาครัฐที่มีประสิทธิภาพและความชอบธรรม (UNDP, 2019) ถึงภาครัฐจะสามารถเปิดเผยข้อมูลได้มากขึ้นผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล แต่การดำรงอยู่ของข้อมูลที่หลากหลาย และขัดแย้งกันในพื้นที่เดียวกันกลับทำให้ประชาชนไม่สามารถแยกแยะความจริงออกจากข้อมูลบิดเบือนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะระบบอัลกอริทึมที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้ใช้ มีบทบาทสำคัญในการเร่งการแพร่กระจายของข้อมูลบิดเบือน และนำไปสู่การเกิดห้องแห่งเสียงสะท้อน ซึ่งเสริมสร้างความเชื่อเดิมและเพิ่มความขัดแย้งทางสังคม (Sunstein, 2001; Tandoc et al., 2018) ส่งผลให้ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อข้อมูลจากภาครัฐและสถาบันสาธารณะลดลงอย่างต่อเนื่อง

ภาครัฐได้พยายามตอบสนองต่อปัญหาดังกล่าวผ่านมาตรการทางกฎหมายและกลไกการกำกับดูแล เช่น การใช้กฎหมายเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ และการจัดตั้งหน่วยงานเพื่อตรวจสอบข่าวปลอม อย่างไรก็ตาม แนวทางดังกล่าวยังคงเผชิญกับข้อวิพากษ์วิจารณ์ในด้านความโปร่งใส ความเป็นกลาง และความเสี่ยงในการใช้อำนาจรัฐเกินขอบเขต ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อหลักนิติธรรมและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (Freedom House, 2023)

สื่อดิจิทัลกับความท้าทายต่อธรรมาภิบาลภาครัฐ

การทำความเข้าใจความท้าทายของสื่อดิจิทัลต่อธรรมาภิบาลภาครัฐจำเป็นต้องพิจารณาในระดับเชิงโครงสร้างของระบบข้อมูล และกระบวนการสร้างความจริงในสังคมร่วมสมัย เนื่องจากสื่อดิจิทัลไม่ได้แค่ทำหน้าที่เป็นช่องทางในการถ่ายทอดข้อมูล แต่เป็นกลไกสำคัญที่กำหนดรูปแบบการรับรู้ของประชาชนผ่านโครงสร้างของแพลตฟอร์ม และอัลกอริทึมด้วย ซึ่งมีบทบาทในการคัดเลือก จัดลำดับ และขยายการมองเห็นของข้อมูลในระบบเครือข่าย (van Dijk, 2012; Latzer et al., 2016) ไม่ได้เป็นเพียงพอให้เกิดปัญหาของข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง แต่รวมถึงเป็นปัญหาของระบบการผลิต และกระจายข้อมูลในสังคมดิจิทัล คือ อำนาจในการกำหนดว่าข้อมูลใดจะถูกมองเห็นได้เปลี่ยนจากภาครัฐ สถาบันสื่อไปสู่แพลตฟอร์มดิจิทัลและอัลกอริทึม ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือกข้อมูลที่อิงกับการมีส่วนร่วมมากกว่าความถูกต้องของข้อมูล ส่งผลให้ข้อมูลบิดเบือนสามารถแข่งขัน และแพร่กระจายได้ในระดับเดียวกับข้อมูลข้อเท็จจริง (Vosoughi et al., 2018)

ปัญหาไม่ได้อยู่ที่การขาดความจริงแต่เป็นวิกฤตของการรับรู้ความจริง ซึ่งทำให้ความรู้และข้อมูลจากภาครัฐไม่ได้รับสถานะเป็นแหล่งอ้างอิงหลักโดยอัตโนมัติ (Lewandowsky et al., 2017) ส่งผลให้หลักการของธรรมาภิบาล โดยเฉพาะความโปร่งใสและความรับผิดชอบ ถูกลดทอนความหมายลง แม้ว่ารัฐเปิดเผยข้อมูลอย่างครบถ้วน แต่หากประชาชนไม่เชื่อถือ หรือไม่รับรู้ข้อมูลดังกล่าวก็ไม่สามารถนำไปสู่การตรวจสอบหรือการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ การเกิดขึ้นของ Echo Chambers และ Filter Bubbles คงส่งผลให้สังคมเกิดการแบ่งขั้วทางความคิดอย่างชัดเจน ทำให้การสื่อสารเชิงนโยบายของภาครัฐเผชิญกับข้อจำกัดมากขึ้น เนื่องจากข้อมูลเดียวกันอาจถูกตีความแตกต่างกันไปตามบริบทของกลุ่มผู้รับสาร (Sunstein, 2001)

1. ธรรมาภิบาลข้อมูลและบริบทสื่อดิจิทัล

การแพร่กระจายของข่าวปลอม แนวคิดธรรมาภิบาลข้อมูลได้ถูกนำเสนอ ในฐานะกลไกพื้นฐานในการเสริมสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูลภาครัฐ โดยมุ่งเน้นการจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบทั้งในด้านคุณภาพ

ความโปร่งใส และความรับผิดชอบ (OECD, 2019; World Bank, 2021) ทั้งนี้ คุณภาพข้อมูล ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ข้อมูลภาครัฐสามารถทำหน้าที่เป็นแหล่งอ้างอิงที่เชื่อถือได้ในสังคมดิจิทัล ซึ่งสามารถสรุปรายละเอียดที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

1.1 ความถูกต้อง ข้อมูลต้องสะท้อนข้อเท็จจริงและมีความคลาดเคลื่อนในระดับที่ยอมรับได้ เพื่อให้สามารถใช้เป็นฐานในการตัดสินใจ และการสื่อสารของภาครัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ความทันสมัย ข้อมูลต้องได้รับการปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และลดความเสี่ยงจากการใช้ข้อมูลที่ล้าสมัย

1.3 ความครบถ้วน ข้อมูลต้องมีองค์ประกอบครบถ้วนตามนิยามที่กำหนด เช่น การมีข้อมูลครอบคลุมทุกพื้นที่หรือทุกกลุ่มเป้าหมาย เพื่อหลีกเลี่ยงการตีความที่คลาดเคลื่อน

1.4 ความสอดคล้อง ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ต้องมีความสอดคล้องกัน ไม่มีความขัดแย้งหรือซ้ำซ้อน ซึ่งช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือของระบบข้อมูลโดยรวม

1.5 การเข้าถึงได้ ข้อมูลต้องสามารถเข้าถึงได้ง่ายและพร้อมใช้งานในเวลาที่ต้องการ เพื่อสนับสนุนการใช้ข้อมูลทั้งในระดับหน่วยงานและระดับสาธารณะ

ธรรมาภิบาลข้อมูลมุ่งเน้นการสร้าง ความจริงเชิงระบบ เป็นพื้นฐานของความน่าเชื่อถือของภาครัฐ (OECD, 2019) เมื่อข้อมูลมีความถูกต้อง ทันสมัย ครบถ้วน และสอดคล้องกัน จะช่วยลดความคลาดเคลื่อนในการสื่อสารและการตัดสินใจเชิงนโยบาย ทำให้ภาครัฐสามารถนำเสนอข้อมูลต่อสาธารณะได้อย่างมีมาตรฐาน และตรวจสอบได้ การที่ข้อมูลสามารถเข้าถึงได้ง่ายยังช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และเพิ่มประสิทธิภาพของกลไกตรวจสอบจากภายนอก ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของธรรมาภิบาลในมิติของความโปร่งใส และความรับผิดชอบ (World Bank, 2021) การทำให้ข้อมูลภาครัฐสามารถพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งข้อมูลอ้างอิงหลัก ที่มีความน่าเชื่อถือในระดับสถาบัน ซึ่งมีบทบาทการลดผลกระทบจากข้อมูลบิดเบือนและเสริมสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการดำเนินงานของภาครัฐในระยะยาว โดยเฉพาะในบริบทที่สื่อดิจิทัลเต็มไปด้วยข้อมูลที่หลากหลาย และยากต่อการตรวจสอบ ความมีคุณภาพของข้อมูลจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ช่วยให้รัฐสามารถรักษาความถูกต้องของข้อมูล และสร้างความได้เปรียบเชิงความน่าเชื่อถือในระบบข้อมูลที่มีการแข่งขันสูง แต่ยังมีข้อจำกัดในการรับมือกับพลวัตของข้อมูลในสื่อดิจิทัล

2. ข้อจำกัดของธรรมาภิบาลข้อมูลบริบทสื่อดิจิทัล

2.1 การสร้างความเชื่อมั่นผ่านคุณภาพข้อมูล คุณภาพข้อมูลเป็นรากฐานของธรรมาภิบาลข้อมูล โดยครอบคลุมความถูกต้อง ความทันสมัย ความครบถ้วน ความสอดคล้อง และการเข้าถึงได้ ซึ่งช่วยให้ข้อมูลภาครัฐสามารถเป็นแหล่งอ้างอิงที่น่าเชื่อถือ (OECD, 2019) ซึ่งความถูกต้องของข้อมูลเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ เนื่องจากการมองเห็นของข้อมูลในสื่อดิจิทัลถูกกำหนดโดยอัลกอริทึม และความสนใจของผู้ใช้ (Vosoughi et al., 2018)

2.2 การกำหนดผู้รับผิดชอบข้อมูลและความโปร่งใส การกำหนด Data Owner และการเปิดเผยข้อมูลในรูปแบบ Open Data ช่วยเสริมสร้างความโปร่งใส และการตรวจสอบจากสาธารณะ แต่ในทางปฏิบัติ ข้อมูลของรัฐต้องแข่งขันกับข้อมูลจำนวนมากในสื่อดิจิทัล ซึ่งอาจเป็นข้อมูลบิดเบือน ส่งผลให้ความโปร่งใสไม่สามารถแปลเป็นความเชื่อมั่นได้โดยตรง (Wardle & Derakhshan, 2017)

2.3 มาตรฐานข้อมูลและการตรวจสอบ การกำหนดมาตรฐานข้อมูลและระบบ QC ช่วยลดความผิดพลาด และเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูลภายในองค์กร (OECD, 2019) ซึ่งจะเน้นการควบคุมภายในระบบมากกว่าการรับมือกับข้อมูลบิดเบือนในสื่อดิจิทัล ซึ่งเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่กว้างกว่า

2.4 การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA) ลดช่วยป้องกันการนำข้อมูลไปใช้ในทางที่ผิดและลดความเสี่ยงจากการละเมิดสิทธิ (European Commission, 2020) แต่ไม่ได้แก้ปัญหาข่าวปลอมโดยตรงเนื่องจากการควบคุมการใช้ข้อมูลไม่ใช่การควบคุมเนื้อหาของข้อมูล

2.5 ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของธรรมาภิบาลข้อมูล แม้ข้อมูลจะช่วยยกระดับความน่าเชื่อถือของข้อมูลภาครัฐ แต่ไม่สามารถรับมือกับปัญหาข่าวปลอมได้อย่างสมบูรณ์เนื่องจากปัญหาหลักอยู่ที่การแข่งขันของข้อมูลในระบบดิจิทัล ดังนั้นการแก้ไขจึงต้องอาศัยการกำกับแพลตฟอร์ม และการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อควบคู่กันไป

2.6 พฤติกรรมการรับรู้และอคติของผู้ใช้ โดยผู้ใช้นั้นมีแนวโน้มเลือกเชื่อและรับข้อมูลที่สอดคล้องกับความเชื่อเดิมของตน และหลีกเลี่ยงข้อมูลที่ขัดแย้ง ส่งผลให้ข้อมูลที่ถูกต้องของภาครัฐอาจไม่ได้รับการยอมรับหรือถูกมองข้าม แม้จะมีคุณภาพสูงก็ตาม (Lewandowsky et al., 2017) นอกจากนี้ พฤติกรรมดังกล่าวยังเชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ Echo Chamber ที่ทำให้ข้อมูลบิดเบือนถูกตอกย้ำและแพร่กระจายซ้ำในกลุ่มผู้ใช้ที่มีความคิดคล้ายกัน (Sunstein, 2001)

สรุปได้ว่าข้อจำกัดทำให้ข้อมูลของภาครัฐแม้มีคุณภาพสูง ไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อคุณภาพของการตัดสินใจเชิงนโยบาย ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ และความร่วมมือของประชาชน นอกจากนี้ยังอาจนำไปสู่ภาวะความไม่ไว้วางใจในภาครัฐ และการบิดเบือนวาทกรรมสาธารณะในระยะยาว

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบแนวคิดธรรมาภิบาลข้อมูลกับข้อจำกัดในสื่อดิจิทัล

ด้านคุณภาพข้อมูล	แนวคิดธรรมาภิบาลข้อมูล	ข้อจำกัดในสื่อดิจิทัล
ความถูกต้อง	ข้อมูลต้องสะท้อนข้อเท็จจริงและใช้ในการตัดสินใจได้	ข้อมูลที่ถูกต้องอาจไม่ถูกมองเห็น เพราะข่าวปลอมแพร่กระจายได้รวดเร็วกว่า
ความทันสมัย	ข้อมูลต้องอัปเดตต่อเนื่อง	กระบวนการรัฐช้ากว่าสื่อดิจิทัล ทำให้ข้อมูลล้าหลัง
ความครบถ้วน	ข้อมูลต้องครอบคลุมทุกมิติ	ผู้ใช้เลือกเฉพาะข้อมูลบางส่วน
ความสอดคล้อง	ข้อมูลจากหลายแหล่งต้องตรงกัน	ข้อมูลในระบบมีความขัดแย้งสูง
ความโปร่งใส	เปิดเผยและตรวจสอบได้	ความโปร่งใสไม่ได้แปลว่าถูกเชื่อ เพราะแข่งขันกับข้อมูลอื่น
การเข้าถึง	เข้าถึงได้ง่ายผ่าน Open Data	อัลกอริทึมเป็นตัวกำหนดการมองเห็น ไม่ใช้การเข้าถึง

ปัญหาที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดของแนวทางการกำกับดูแลแบบดั้งเดิมที่มุ่งเน้นการควบคุมเนื้อหาหรือการตรวจสอบข้อเท็จจริงเพียงอย่างเดียว เนื่องจากไม่สามารถจัดการกับกลไกเชิงโครงสร้างของแพลตฟอร์มดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน หากมีการใช้อำนาจรัฐเกินขอบเขต (Freedom House, 2023) การรับมือกับความท้าทายของสื่อดิจิทัลต่อธรรมาภิบาลภาครัฐจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนจากแนวคิดการควบคุมข้อมูลไปสู่การกำกับระบบข้อมูล ซึ่งครอบคลุมทั้งการกำกับดูแลแพลตฟอร์มดิจิทัล การเสริมสร้างความโปร่งใสของอัลกอริทึม และการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อของประชาชนควบคู่กันไป การพัฒนาข้อมูลภาครัฐให้เป็นแหล่งอ้างอิงหลักที่มีความน่าเชื่อถือในระดับสถาบันจึงมีบทบาทสำคัญในการลดผลกระทบจากข้อมูลบิดเบือน และเสริมสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อ

การดำเนินงานของภาครัฐในระยะยาว โดยเฉพาะในบริบทที่สื่อดิจิทัลเต็มไปด้วยข้อมูลที่หลากหลายและยากต่อการตรวจสอบ

3. ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของธรรมาภิบาลข้อมูลบริบทสื่อดิจิทัล

เนื่องจากตั้งอยู่บนสมมติฐานว่าความถูกต้องของข้อมูลจะนำไปสู่ความน่าเชื่อถือ และการยอมรับของสาธารณะโดยตรง แต่ในสภาพแวดล้อมของสื่อดิจิทัล การมองเห็นและการแพร่กระจายของข้อมูลถูกกำหนดโดยอัลกอริทึมของแพลตฟอร์ม และพฤติกรรมของผู้ใช้มากกว่าคุณภาพของข้อมูล (Latzer et al., 2016) ส่งผลให้ข้อมูลที่ถูกต้องของภาครัฐอาจไม่ได้รับการเข้าถึงหรือความสนใจในระดับเดียวกับข้อมูลที่บิดเบือน แต่มีลักษณะกระตุ้นอารมณ์หรือสอดคล้องกับความเชื่อเดิมของผู้รับสาร (Vosoughi et al., 2018)

ในยุค Post-Truth การรับรู้ของประชาชนไม่ได้ตั้งอยู่บนข้อเท็จจริงอย่างเดียวแต่ยังขึ้นอยู่กับอคติ ความเชื่อ และบริบททางสังคม ทำให้ข้อมูลที่มีคุณภาพสูงอาจไม่สามารถเปลี่ยนแปลงความเชื่อของสาธารณะได้ ขณะเดียวกันโครงสร้างของสื่อดิจิทัลยังเอื้อต่อการเกิด Echo Chamber ซึ่งผู้ใช้มักรับข้อมูลที่สอดคล้องกับความคิดของตนเอง ส่งผลให้ข้อมูลของรัฐจะถูกต้อและโปร่งใส ยังถูกจำกัดอยู่ในกลุ่มผู้รับสารบางส่วนเท่านั้น แม้ธรรมาภิบาลข้อมูลจะสามารถสร้างข้อมูลที่มีคุณภาพ และความจริงเชิงระบบได้ในระดับสถาบัน คงยังไม่เพียงพอในการรับมือกับความท้าทายของข้อมูลบิดเบือน ในระบบสื่อดิจิทัลที่ขับเคลื่อนด้วยการแข่งขันด้านความสนใจ และอิทธิพลของแพลตฟอร์ม กล่าวอีกนัยหนึ่งปัญหาไม่ได้อยู่ที่การขาดข้อมูลที่ถูกต้อง แต่เป็นข้อจำกัดเชิงโครงสร้างระบบข้อมูลที่กำหนดว่าข้อมูลใดจะถูกมองเห็น เชื่อถือ และมีอิทธิพลต่อสาธารณะ

ระบบธรรมาภิบาลภาครัฐเผชิญกับความท้าทายเชิงโครงสร้าง โดยความถูกต้องของข้อมูลไม่เพียงพอในการสร้างอิทธิพลต่อสาธารณะ ส่งผลให้การกำกับดูแล การสื่อสารเชิงนโยบาย และการสร้างความชอบธรรมของรัฐถูกลดทอนลงในบริบทของสื่อดิจิทัล

4. การรับมือกับความท้าทายของสื่อดิจิทัล

สื่อดิจิทัลที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับคุณภาพข้อมูลเพียงอย่างเดียว แต่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างการมองเห็นและการแพร่กระจายของข้อมูล จึงจำเป็นต้องปรับแนวทางเชิงนโยบายจากการควบคุมข้อมูล ไปสู่การกำกับระบบข้อมูลอย่างเป็นองค์รวม

4.1 ภาครัฐควรพัฒนากลไกความร่วมมือกับแพลตฟอร์มดิจิทัลในการเพิ่มการมองเห็นของข้อมูลที่เชื่อถือได้ ผ่านการปรับปรุงระบบจัดลำดับข้อมูลและการติดป้ายกำกับแหล่งข้อมูลที่ได้รับการรับรอง ซึ่งจะช่วยลดอิทธิพลของข้อมูลบิดเบือนโดยไม่จำเป็นต้องใช้มาตรการควบคุมเนื้อหาที่กระทบต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (OECD, 2021)

4.2 ควรส่งเสริมความโปร่งใสของอัลกอริทึม โดยกำหนดให้แพลตฟอร์มเปิดเผยหลักการทำงานของระบบคัดเลือก และเผยแพร่ข้อมูลในระดับที่เหมาะสม เพื่อให้ภาครัฐและสาธารณะสามารถตรวจสอบ ประเมินผลกระทบต่อการรับรู้ข้อมูลของประชาชนได้ ซึ่งเป็นการยกระดับธรรมาภิบาลจากข้อมูล ไปสู่โครงสร้างของข้อมูล (European Commission, 2020)

4.3 ภาครัฐควรพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อและข้อมูล ให้กับประชาชนอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการเสริมสร้างความสามารถในการประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล การตรวจสอบแหล่งที่มา และการเข้าใจกลไกของข่าวปลอม (UNESCO, 2021) การทำให้ประชาชนมีความสามารถในการประเมิน แยกแยะ และตั้งคำถามกับข้อมูลได้ด้วยตนเอง มากกว่าพึ่งพารัฐเป็นผู้ตัดสินความจริงฝ่ายเดียวซึ่งเป็นมาตรการเชิงป้องกันที่มีประสิทธิภาพในระยะยาว

4.4 ควรพัฒนาโครงสร้างธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐให้เชื่อมโยงกับการสื่อสารเชิงรุกโดยไม่เพียงแต่เปิดเผยข้อมูลในรูปแบบ Open Data เท่านั้น แต่ต้องออกแบบการนำเสนอข้อมูลให้เข้าใจง่าย เข้าถึงได้และตอบสนองต่อพฤติกรรมของผู้ใช้ในสื่อดิจิทัล

4.5 การกำหนดนโยบายควรมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการจัดการข้อมูลบิดเบือนกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยหลีกเลี่ยงมาตรการควบคุมเนื้อหาที่เกินขอบเขต และหันไปใช้แนวทางการกำกับเชิงระบบ (Freedom House, 2023) รวมถึงเงื่อนไขการไหลของข้อมูล กลไกการมองเห็น รูปแบบการจัดลำดับเนื้อหาของแพลตฟอร์ม และการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางข้อมูลของสังคมแทน

การยกระดับธรรมาภิบาลข้อมูลในยุคสื่อดิจิทัลจำเป็นต้องขยายขอบเขตจากการจัดการคุณภาพข้อมูลภายในภาครัฐ ไปสู่การกำกับระบบนิเวศข้อมูลทั้งหมด ซึ่งรวมถึงแพลตฟอร์ม เทคโนโลยี และพฤติกรรมของผู้ใช้เพื่อให้สามารถรับมือกับความท้าทายของข่าวปลอม ข้อมูลบิดเบือนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

ปัญหาหลักของธรรมาภิบาลภาครัฐในยุคดิจิทัลไม่ได้อยู่ที่การขาดข้อมูลที่ถูกต้องแต่อยู่ที่โครงสร้างระบบนิเวศข้อมูลที่กำหนดการมองเห็นและอิทธิพลของข้อมูล ซึ่งถูกควบคุมโดยอัลกอริทึมและพฤติกรรมผู้ใช่มากกว่าคุณภาพของข้อมูลเอง ผลลัพธ์ที่คาดหวังจากการบูรณาการทั้งสี่มิติ คือ ระบบนิเวศข้อมูลดิจิทัลที่น่าเชื่อถือ โปร่งใส และยั่งยืน อันเป็นรากฐานสำคัญของการฟื้นฟูความเชื่อมั่นและความชอบธรรมของภาครัฐในสังคมดิจิทัล

ภาพที่ 1 โมเดลธรรมาภิบาลระบบนิเวศข้อมูลดิจิทัลภาครัฐ (PDIEG Model)

สรุป

การเสริมสร้างธรรมาภิบาลภาครัฐในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนจากการควบคุมข้อมูลไปสู่การกำกับระบบข้อมูลอย่างเป็นองค์รวม โดยครอบคลุมทั้งการกำกับแพลตฟอร์มดิจิทัล การเพิ่มความโปร่งใสของอัลกอริทึม การออกแบบการสื่อสารข้อมูลของภาครัฐให้เข้าถึงได้ และการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อของประชาชนควบคู่กันไป ซึ่งธรรมาภิบาลข้อมูลเพียงลำพังไม่เพียงพอในการรับมือกับความท้าทายของสื่อดิจิทัล หากไม่เชื่อมโยงกับการกำกับโครงสร้างของระบบข้อมูลทั้งหมด ระบบข้อมูลที่กำหนดการมองเห็นและอิทธิพลของข้อมูลในสังคมดิจิทัล โดยอัลกอริทึมและพฤติกรรมผู้ใช้มีบทบาทสำคัญในการขยายข้อมูลบิดเบือนมากกว่าคุณภาพของข้อมูล ส่งผลให้ข้อมูลของภาครัฐแม้มีความถูกต้องและโปร่งใสอาจไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นหรือส่งผลต่อการรับรู้ของสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างความน่าเชื่อถือของภาครัฐในยุคดิจิทัลจึงต้องอาศัยการออกแบบระบบนิเวศข้อมูลที่ทำให้ข้อมูลที่ต้องการสามารถเข้าถึง เชื่อถือ และมีอิทธิพลในพื้นที่สาธารณะได้อย่างแท้จริง อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างธรรมาภิบาลที่มีทั้งประสิทธิภาพ ความโปร่งใสและความชอบธรรมในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- European Commission. (2020). A European Strategy for Data. Retrieved April 25, 2026, from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0066>.
- Freedom House. (2023). Freedom on the Net 2023: The Repressive Power of Artificial Intelligence. Retrieved April 25, 2026, from <https://shorturl.asia/ApUfL>.
- Latzer, M. et al. (2016). The Economics of Algorithmic Selection on The Internet. In J. M. Bauer & M. Latzer (Eds.), Handbook on The Economics of The Internet. (pp. 395–425). Cheltenham, UK & Northampton, MA: Edward Elgar Publishing.
- Lewandowsky, S. et al. (2017). Beyond Misinformation: Understanding and Coping with The “Post-Truth” Era. Journal of Applied Research in Memory and Cognition, 6(4), 353–369.
- OECD. (2019). The Path to Becoming a Data-Driven Public Sector. Retrieved April 25, 2026, from <https://doi.org/10.1787/059814a7-en>.
- OECD. (2021). Public Communication and The Fight Against Misinformation and Disinformation. Retrieved April 25, 2026, from <https://www.oecd.org/gov/public-communication/>.
- Sunstein, C. R. (2001). Republic.com. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Tandoc, E. C. et al. (2018). Defining “Fake News”: A Typology of Scholarly Definitions. Digital Journalism, 6(2), 137–153.
- UNDP. (2019). Human Development Report 2019: Beyond Income, Beyond Averages, Beyond Today Inequalities in Human Development in the 21st Century. Retrieved April 25, 2026, from <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2019>.
- UNESCO. (2021). Media and Information Literacy: Curriculum for Educators and Learners. Paris: UNESCO.
- van Dijk, J. (2012). The Network Society (3rd ed.). London: SAGE Publications.

- Vosoughi, S. et al. (2018). The Spread of True and False News Online. *Science*, 359(6380), 1146–1151.
- Wardle, C. & Derakhshan, H. (2017). Information Disorder: Toward An Interdisciplinary Framework for Research and Policymaking. Retrieved April 25, 2026, from <https://shorturl.asia/7jdLR>.
- World Bank. (2021). World Development Report 2021: Data for Better Lives. Retrieved April 25, 2026, from <https://doi.org/10.1596/978-1-4648-1600-0>.